

राज्याः उपहारः

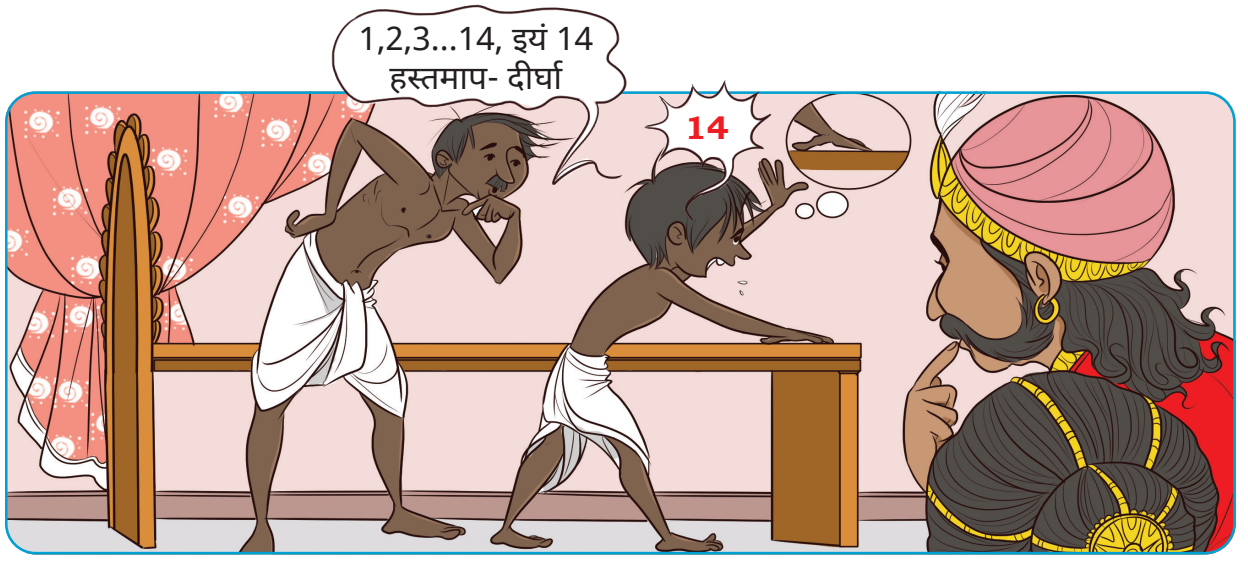
0224CH07

एहि पठाम

एकदा राजा जगदीपः स्वराज्याः कृते सुन्दरतमाम् उत्कीर्णशय्यां निर्मापयितुम् इच्छति स्म । एतदर्थं सः नगरात् स्वस्य श्रेष्ठतक्षकम् आहूतवान्।

राजसहिताः सर्वे भ्रान्ताः अभवन् ।

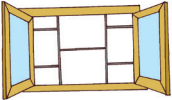

भ्रमस्य निराकरणार्थं मन्त्रिणा यत् समाधानं दत्तम् आसीत् तस्य चर्चा कुर्वन्तु।

एहि करवाम

अधोलिखितवस्तूनाम् दीर्घतां मापयितुं स्वस्य पाठ्यपुस्तकस्य उपयोगं कुर्वन्तु।

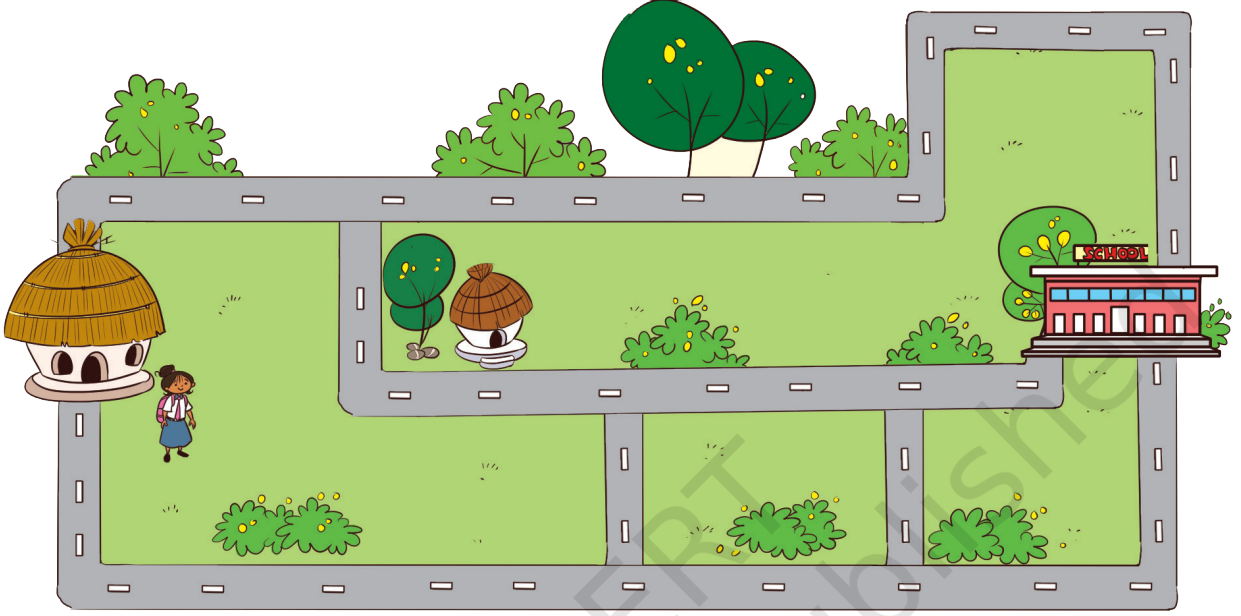
वस्तूनि	अनुमानित-दीर्घता	वास्तविक-दीर्घता
लेखनपीठम् 		
लेखनफलकम् 		
वातायनम् 		

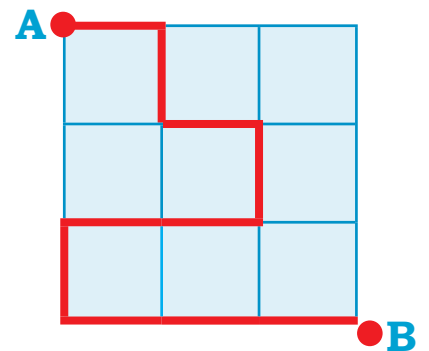
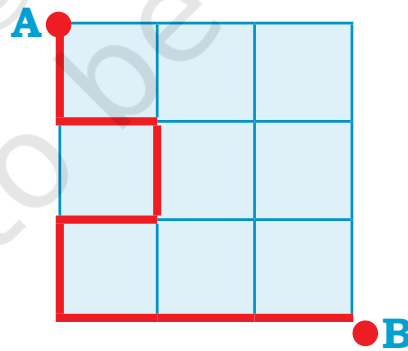
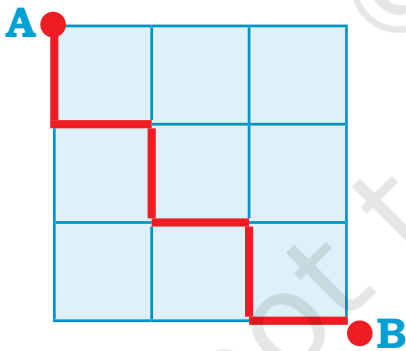
एहि करवाम

कविता स्वगृहात् विद्यालयं गच्छति। सा विलम्बिता अस्ति। विद्यालयं शीघ्रं प्राप्तुं कः मार्गः प्रयोक्तव्यः ? अधोलिखिते चित्रे मार्गं चिह्नितं कुर्वन्तु।

एहि करवाम

क' तः 'ख'पर्यन्तं दीर्घतमं मार्गं चिन्वन्तु।

क 'तः 'ख'पर्यन्तं लघुतमं मार्गं चिन्वन्तु।

सूत्रस्य उपयोगेन स्वचितस्य मार्गस्य प्रमाणीकर्तुं बालकान् प्रेरयन्तु। दीर्घता-मापने परस्परं साहाय्यं कर्तुं तान् प्रेरयन्तु।

कति खण्डाः ?

अहं खण्डिकानां साहाय्येन
स्वक्रीडनकानाम् उच्चताम्
अन्वेषयामि।

रिक्तस्थानानि पूरयन्तु

क. चित्रोष्ट्रः _____ खण्डिकासम-उन्नतः अस्ति।

ख. _____ ७ खण्डिकासम-उन्नतः अस्ति ।

ग. वानरः _____ खण्डिकासम-उन्नतः अस्ति।

घ. _____ ५ खण्डिकासम-उन्नतः अस्ति ।

आगच्छन्तु करवाम

भवतः हस्तः कियान् दीर्घः अस्ति ? अधोलिखिते स्थाने स्वहस्तस्य अनुरेखणं कृत्वा पङ्क्तीनां संख्यां गणयन्तु।

© NCERT to be republished

परियोजना-कार्यम्

स्व-इच्छया किमपि साधनं (मार्जकं, खण्डं, अङ्कनीं वा) उपयुज्य अधोलिखितानां दीर्घता ज्ञातव्या । स्वस्य मापनं लिखन्तु।

- भवतः गृहस्य का अपि भित्तिः
- भवतः शय्यायाः दीर्घता
- एकस्य द्वारस्य लम्बता

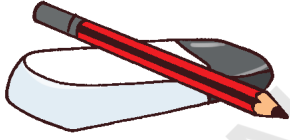
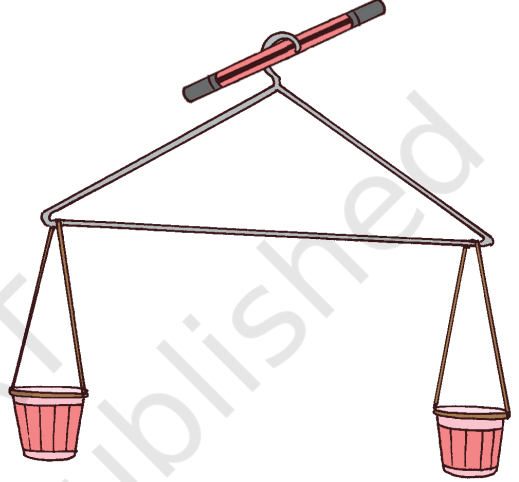
एहि करवाम

स्वपरिवेशात् कतिपयानां वस्तूनां संग्रहणं करोतु। तेषु लघुतमं गुरुतमं च चिनोतु। सर्वाणि वस्तूनि भारस्य वर्धमानक्रमेण व्यवस्थापयतु। भवान् कथं जानाति किं गुरुतरं किं च लघुतरम्।

कथं ज्ञायते यत् कः लघुः कः गुरुः इति।

स्वस्य तुलां निर्मान्तु!

चित्रानुसारं द्वौ कर्गदचषकौ, सूत्रं लम्बकं च स्वीकुर्वन्तु। एतेषां साहाय्येन स्वस्य तुलां निर्मान्तु। अधुना मापकस्य, कन्दुकस्य, मणोः, अङ्कन्याः, क्रेयान-रङ्गेत्यादीनां वस्तूनां परस्परं तुलनां कुर्वन्तु। पश्यन्तु कः गुरुतरः अस्ति।

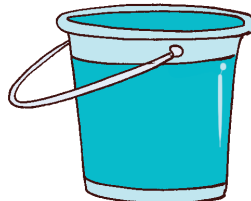
एहि करवाम

गुरुतमं वस्तु वर्तुलं ○ कुर्वन्तु।

क.

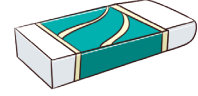

ख.

लघुतमं वस्तु वर्तुलं ○ कुर्वन्तु।

क.

ख.

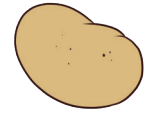
एहि, चिन्तयाम

तत् ✓ शाकं फलं च चिह्नितं कुर्वन्तु येन तुला अधः गमिष्यति। गुरुतरस्य वस्तुनः कृते 'ग' इति लघुतरस्य वस्तुनः कृते 'ल' इति च लिखन्तु।

क.

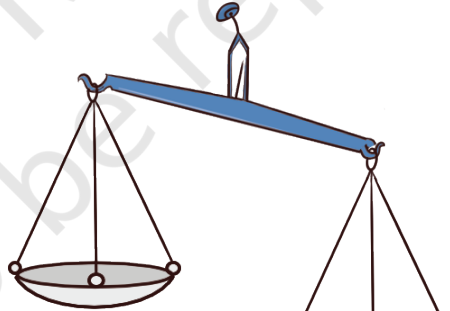

H

L

ख.

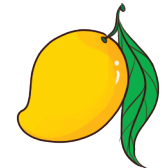
ग.

L

H

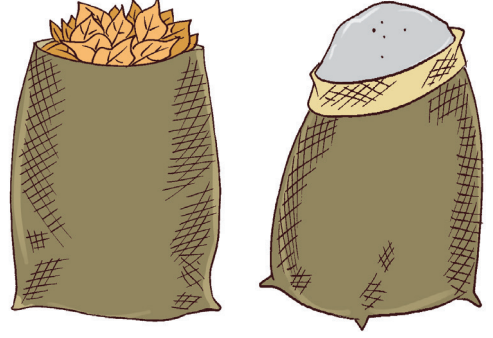
घ.

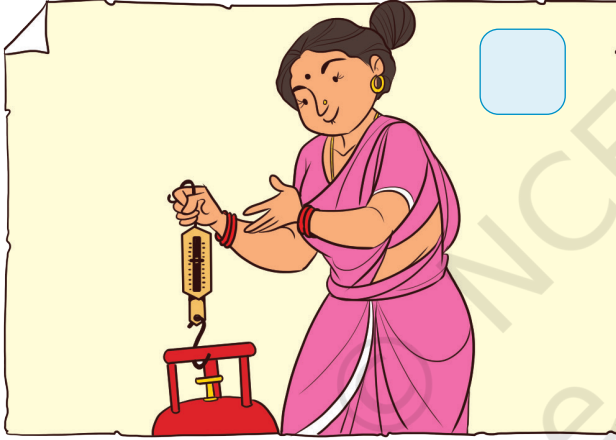
एहि करवाम

समान-प्रमाणस्य कर्गदस्य पुटद्वयं स्वीकुर्वन्तु।
एकं सैकतेन अपरं च शुष्कपत्रैः पूरयन्तु। तेषां
भारस्य विषये चर्चा कुर्वन्तु (कः पुटः गुरुतरः
अस्ति)।

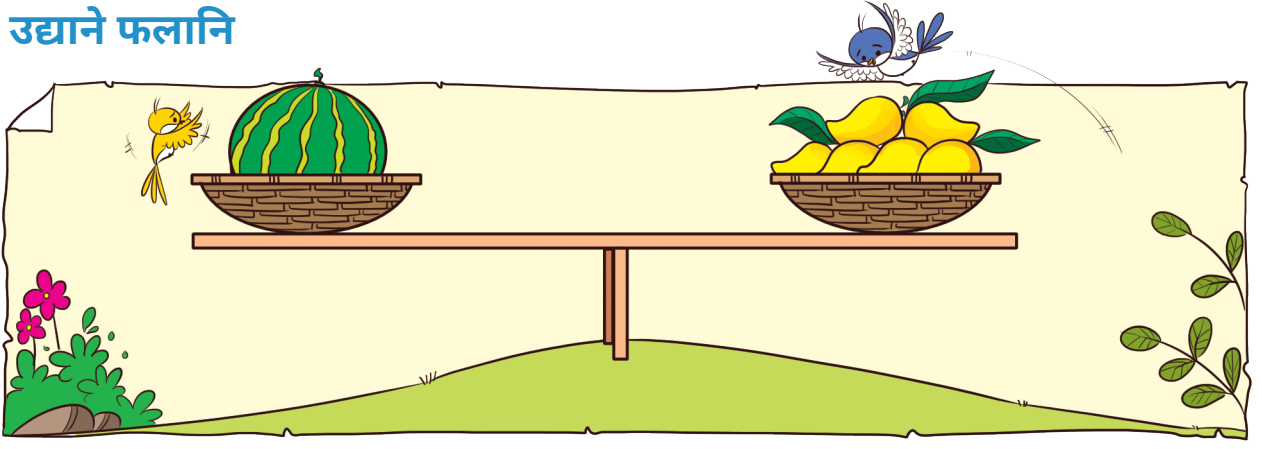

चित्राणि पश्यन्तु, अधोलिखितेषु चित्रेषु जनाः विविधानां तुलानां प्रयोगं कुर्वन्तः
सन्ति। विविध-तुलानां विषये चर्चा कुर्वन्तु ।

पूर्वदृष्टां तुलां चिह्नितं ✓ कुर्वन्तु ।

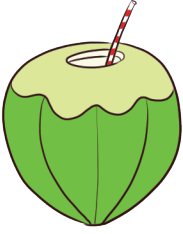
उद्याने फलानि

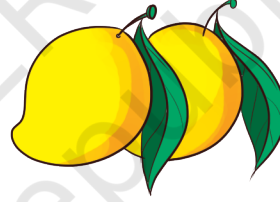
तरबूजम् आम्रं च 'सी-सा' इति दोलायां क्रीडितुं इच्छतः। कालिङ्गम् एकस्मिन् पार्श्वे उपविशति, परं सः उत्थातुं न शक्तवान्। तस्य मित्रम् आम्रम् अन्यानि आम्राणि अपरस्मिन् पार्श्वे उपवेष्टुम् आहूतवान्।

क. कति आम्राणि तरबूजस्य सन्तुलनं करिष्यन्ति ? दत्तचित्राधारेण जानन्तु।

ख. कति नारिकेलानि तरबूजस्य सन्तुलनं कर्तुं शक्नुवन्ति यदि- .

=

1 नारिकेलस्य भारः =

2 आम्रयोः भारेण समः चेत्

परियोजना-कार्यम्

भवतः केषाञ्चन परिवार-जनानां मित्राणां वा नाम मनसि चिन्तयन्तु येषां भारः

क. प्रायशः भवता समानः _____

ख. भवतः अपेक्षया अधिकः _____

ग. भवतः अपेक्षया न्यूनः _____

तानि स्थानानि ज्ञातव्यानि यत्र भवन्तः स्वस्य भारं मापयितुं शक्नुवन्ति । भवतः भारः कियान् ?

स्व-परिसरे उपलब्धानां विभिन्नवस्तूनां भारस्य अनुमानं कर्तुं छात्रान् प्रोत्साहयन्तु।

निम्बूक-रसं निर्माय।

रघुः मित्रैः सह स्व-पितामह्याः कृते निम्बूक-रसं निर्मितवान्।

सः निम्नलिखितानि वस्तूनि प्रयुज्य 1 चषकमितं निम्बूक-रसं सिद्धं कृतवान्।

क. जलम् - 1 चषकः

ख. शर्करा : 1 चमसः

ग. निम्बूक-रसः - 2 चमसौ

घ. लवणम् - स्वल्पम्

इदानीं रघुः स्वस्य मित्रद्वयस्य च कृते निम्बूकरसं सिद्धं कर्तुम् इच्छति। रघुना निम्बूक-रसस्य 3 चषकाः सज्जीकरणीयाः। निम्बूक-रसस्य चषकत्रयं निर्मातुं या सामग्री प्रयोक्तव्या तस्याः परिमाणं लिखन्तु -

जलम् चषकाः

शर्करा चमसाः

निम्बूक-रसः चमसाः

लवणम् स्वादानुसारम्

अन्वेषयन्तु

भवतः गृहे ये पेयाः निर्मीयन्ते तेषां नामानि जानातु। भवतः प्रियं पेयं निर्मातुं प्रयुक्तां सामग्रीं ज्ञात्वा अधः लिखन्तु।

भवतः प्रिय-पेयस्य नाम _____

तत्त्वानि	मात्रा

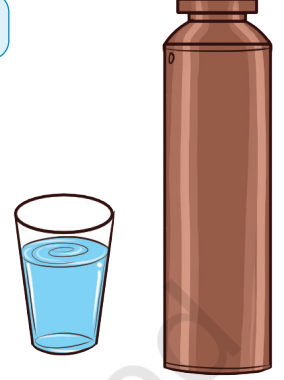
अन्वेषयन्तु

रघोः कूपी जलस्य चतुर्भिः चषकैः पूरिता अस्ति।

क. भवतः कूपी जलस्य कति चषकैः पूरयितुं शक्नोति ?

ख. भवतः मित्रस्य कूपी जलस्य कति चषकैः पूरयितुं शक्नोति ?

ग. भवतः मित्रस्य कूपी भवतः समानेन/ अधिकेन/ न्यूनेन वा जलेन पूरयति ?

तस्य मित्रस्य नाम लिखन्तु यस्य कूपी वोढुं शक्नोति—

क. भवतः समं जलम्

ख. भवतः अपेक्षया न्यूनं जलम्

ग. भवतः अपेक्षया अधिकं जलम्

परियोजना-कार्यम्

चषकैः एकं जलतरङ्गं (सङ्गीतवाद्ययन्त्रम्) निर्मान्तु। समानान् 5 वा 7 वा चषकान् कंसान् वा एकत्रीकुर्वन्तु। प्रत्येकं चषके भिन्नस्तरे जलं पूरयन्तु। प्रत्येकं चषके कंसे वा चमसेन ध्वनिं कुर्वन्तु। ध्वनिः कथं भवति इति शृण्वन्तु। चषकस्य कंसस्य वा विभिन्नेषु भागेषु चमसेन ध्वनिं कृत्वा भेदम् अनुभवन्तु।

अस्माकं जीवने जलस्य उपयोगानां महत्त्वस्य च चर्चा कुर्वन्तु। जलस्य सम्यक् उपयोगः करणीयः जलस्य अपव्ययः च न भवतु इति विषये अपि चर्चा कुर्वन्तु।

